

Panorama knih

Martin Drápela: Aspects of Functional Sentence: Perspective in Contemporary English News and Academic Prose*

Monografická studie Martina Drápely *Aspects of Functional Sentence: Perspective in Contemporary English News and Academic Prose* představuje cenný a v mnohém novátorský příspěvek na téma aktuálního členění větného (AČV) v anglickém publicistickém a odborném stylu. Je třeba zmínit, že obzvláště kapitoly 3 a 4 vědomě překračují hranice běžné textové analýzy z hlediska AČV a čtenáři záslužně nabízejí úvahy o absenci odpovídajícího korpusu značkovaného z hlediska AČV v pojetí tzv. brněnské školy, samotné metodice rozboru, značkování korpusu a přinášejí také konkrétní pozoruhodná řešení. Zbývá jen dodat, že monografie je modifikovanou verzí autorovy doktorské disertační práce z r. 2009 (FF MU Brno).

Jak jsem již naznačil, jádrem Drápelovy monografie je srovnání dvou registrů současné psané angličtiny z pohledu Firbasovské teorie funkční větné perspektivy (FSP), v češtině většinou traktované jako AČV, mající kořeny již ve studiích Mathesiových a v dalším systematickém bádání Pražského lingvistického kroužku. Výzkum v oblasti aktuálního členění větného představuje v současné české lingvistice moderní a jistě nosné téma; Martin Drápela tak obsahově a částečně i metodicky navazuje na odkaz brněnské školy FSP zosobněný především v díle Jana Firbase a v posledních dekádách rozvíjený například v pracích Františka Daneše (obzvláště v oblasti tématické progresu), Aleše Svobody, Libuše Duškové, Jany Chamonikolasové aj.

Teoreticky (především v oblasti teorie aktuálního členění větného) autor monografie vychází z již klasických děl Mathesiových (1947, 1966, 1975 aj.), Firbasových (1992, 1995, 1999, 2010 aj.), Danešových (1968, 1985 aj.) a Svobodových (1981, 1989, 2005 aj.), která vhodně doplňuje o víceméně nedávné příspěvky ze stejné oblasti (např. Golková 1987, Dušková 1999, 2008, 2010 aj.; Chamonikolasová 2005, 2007, 2008 aj.; Adam 2003, 2009, 2010 aj.). Druhá kapitola tak představuje základní teoretická východiska pro budoucí praktický výzkum a systematicky uvádí koncepty a termíny, se kterými pak v analýze pracuje. Jmenovitě je největší prostor věnován samotné teorii FSP včetně její organické součásti obvykle nazývané tematická progresu, dále pak klíčovým pojmům registr a funkční styl (důležitým pro samotnou analýzu dvou zkoumaných textových typů) a v neposlední řadě i širší literatuře vztahující se ke zkoumané oblasti. Je třeba vyzdvihnout přehlednost a srozumitelnost, s jakou autor teorii FSP prezentuje a připravuje si tak půdu pro další kapitoly. Jako pozadí pro přehled teoretických východisek patřících k českému prostředí posloužily autorovi i některé spisy zahraničních badatelů, a tak výchozí zdroje logicky v rámci analýzy rozšířil např. o spisy Quirka (1985), Beaugrandea (1991), Hallidaye (1994), Ghadessyho (1995), Friese (1995), Fowlera (1996), Bibera (1999) aj.

Ve třetí kapitole autor popisuje metodologické aspekty své studie, jako např. charakter zkoumaných textů a základní parametry výzkumného korpusu, aplikované výzkumné metody a samotný značkovací systém užitý v korpusu. Jak bylo řečeno výše, studie vychází z analýzy anglického korpusu tvořeného dvěma odbornými

články, spadajícími do novinářského, resp. odborného funkčního stylu. Téměř výhradní metodou zkoumání je autorovi firbasovsko-svobodovská teorie funkční větné perspektivy (viz odkazy výše), přičemž na rozdíl od většiny počínů (počítačové) korpusové lingvistiky autor značkuje svůj korpus ručně; nejdůležitějším důvodem je přitom dosavadní neexistence počítačově-automatizovaného systému použitelného pro potřeby metodologie FSP. Drápela pojímá jednotlivá pole věty – věren brněnské tradici – jako tzv. mezostruktury, to znamená, že zkoumá jen finitní klauze, kterým přiděluje číselný kód (viz str. 51). Jednotlivým komunikativním jednotkám připisuje odpovídající dynamické sémantické funkce a věty interpretuje z hlediska stupně jejich výpovědní dynamičnosti, a to pozoruhodným funkčním systémem sofistikovaných značek (s. 52n). Stejně tak dynamické sémantické funkce jednotlivých větných elementů, jejich kontextová (ne)zapojenost a stupně výpovědní dynamičnosti jsou analogicky opatřeny svými „tagy“ (s. 56–58). Na tomto místě je třeba poznamenat, že právě v použití tohoto ad hoc vytvořeného, a tedy novátorského značkovacího systému lze spatřovat největší přínos recenzované studie – navrhovaná metodika je totiž v rámci FSP analýzy jak univerzálně využitelná, tak ve svém postizení aktuálněčlenských jevů vyčerpávající. Drápela prokázal svou odbornou erudici a věrnost funkční tradici brněnské školy FSP, když – navazuje na Firbase a Svobodu – dokázal revidovat a obohatit přístup ke značkování korpusového materiálu v rámci FSP analýzy. Jedná se vskutku o přínosný počín, který naznačuje možnou další cestu, kterou se plodná kombinace korpusové lingvistiky na jedné straně a funkční jazykovědy na straně druhé může v budoucnu ubírat.

Od čtvrté kapitoly je čtenář vtažen do samotné lingvistické analýzy zkoumaných textů. Autor popisuje a detailně diskutuje

např. tzv. informační kontury zkoumaných textů a dále osvětluje vybrané pozoruhodné aspekty analýzy, jako např. charakter a dynamiku jednotlivých komunikačních polí, odchylky od principu linearity, funkci dynamických sémantických škál v textech a průběh tematické progresse – to vše jak v kvantitativním, tak v kvalitativním smyslu. Autor dochází k mnoha pozoruhodným závěrům, ať už se jedná o porovnání obou zkoumaných textů z hlediska struktury a funkce distribučních polí, o relativní neporovnatelnost výsledků týkajících se podobných studií na substrátu jiných registrů, o popis textů na úrovni makrostruktur nebo o zjištění, že znatelné rozdíly panují v rozložení různých typů dynamických sémantických škál v textech apod. Za zmínku stojí i autorovy minuciózní postřehy týkající se jednotlivých podtypů tematické progresse. Znovu je třeba zdůraznit, že těžiště Drápelovy studie a zároveň logicky největší přínos v oblasti výzkumu aktuálního členění větného jednoznačně představuje samotná modifikace značkovacího systému použité při analýze korpusu.

Závěrem lze říci, že monografie Martina Drápely se svým obsahem, inovovanou metodikou, předloženými závěry i všudypřítomným odkazem na brněnskou lingvistickou školu nepochybně řadí mezi významná díla moderní české anglistiky. Všechny prezentované výsledky jsou založeny na pečlivé analýze zkoumaných textů a dokazují, že autor metodicky analýzu nejen sám důmyslně ošetřil, ale pravděpodobně i ukázal budoucím badatelům cestu, jakou se může korpusově založená analýza v duchu aktuálního členění větného dále ubírat.

M. Adam

* Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 404. Masarykova univerzita, Brno 2011